

CADRUL DE DREPT PRIVIND PROTECȚIA MUNCII ȘI INSECURITATEA SĂNĂTĂȚII ÎN MUNCĂ

Valentina COTELNIC,
Cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice,
Republica Moldova
vcotelnic@gmail.com

Abstract

Through this article, we aim to bring clarity to the legal provisions regarding work accidents as well as the steps to be followed in the event of such situations. As well as the cost in terms of lost lives and suffering to workers and their families, accidents affect business and society as a whole. Fewer accidents mean fewer sick leaves, which result in lower costs and less disruption of the production process. It also saves employers the expense of recruiting and training new staff, and can cut the cost of early retirement and insurance payouts. To prevent accidents occurring in the workplace, employers should establish a safety management system that incorporates risk assessment and monitoring procedures.

Key words: labor protection, accidents at the workplace, employment, employer.

JEL Classification: J28, J58, J81.

Articolul a fost elaborat în cadrul Proiectului din cadrul Programului de Stat (2020-2023) 20.80009.0807.21 «Migrația, schimbări demografice și politici de stabilizare a situației».

Introducere

În scopul promovării unei politici de stat coerente în domeniul protecției muncii, coordonării și exercitării controlului asupra asigurării unor condiții de muncă sănătoase, prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.61 din 31 ianuarie 1992 a fost înființat Departamentul Protecției Muncii al Republicii Moldova, cu drept de persoană juridică, pe lângă Ministerul

Muncii, Protecției Sociale și Familiei, cu stabilirea funcțiilor principale și personalului scriptic.

Respectând cerințele Convențiilor Organizației Internaționale a Muncii și în scopul armonizării legislației naționale cu normele de drept internațional și legislației Comunității Statelor Europene, Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr.139 din 14 iunie 2013 denumirea autorității administrative a fost modificată în ***Inspectoratul de Stat al Muncii*** subordonată Ministerului Muncii și Protecției Sociale.

În subordinea Inspectoratului de Stat al Muncii se află inspecții teritoriale de muncă, fără personalitate juridică, funcționând în fiecare unitate administrativ-teritorială de nivelul al doilea.

Inspectoratul de Stat al Muncii are funcții de control în domeniul securității și sănătății în muncă și în domeniul raporturilor de muncă, asigură integritatea funcțională a acestuia în conformitate cu convențiile Organizației Internaționale a Muncii. Exerciță control de stat asupra respectării actelor legislative și a altor acte normative în domeniul raporturilor de muncă la întreprinderi, instituții și organizații, cu orice tip de proprietate și formă juridică de organizare, la persoane fizice care angajează salariați, precum și în autoritățile administrației publice centrale și locale.

Inspectoratul de Stat al Muncii in activitatea sa se conduce atât de cadrul legal internațional, cât și național, cele mai importante acte legislative sunt:

Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr.81/1947 privind inspecția muncii în industrie și comerț, Geneva, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.593-XIII din 26 septembrie 1995;

Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr.129/1969 privind inspecția muncii în agricultură, Geneva, ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.1330-XIII din 26 septembrie 1997;

Carta socială europeană revizuită, adoptată la Strasbourg la 03 mai 1996.

Acte naționale

Codul muncii al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr.154-XV din 28 martie 2003; [1] Codul administrativ al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr.116 din 19 iulie 2018; [2], Legea securității și sănătății în muncă nr.186-XVI din 10 iulie 2008, [3], Legea asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale nr. 756 din 24.12.1999. [4], Regulamentul de

organizare și funcționare a Inspectoratului de Stat al Muncii, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.788 din 07 octombrie 2013; [5], Metodologia privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător în baza analizei riscurilor în domeniile de control ale Inspectoratului de Stat al Muncii; etc.,

Legislația elaborată în domeniul sănătății și protecției muncii asigură transpunerea directivelor europene, păstrând principiile de bază ale acestora. Politica și direcțiile de acțiune privind activitatea de protecție a muncii sunt stabilite de Ministerul Muncii și Protecției Sociale, funcția de control al respectării legislației fiind îndeplinită de Inspekția de Stat a Muncii.

Protejarea forței de muncă, indiferent de reglementările legale, trebuie să fie considerată drept principiu de bază în activitatea firmei și un obiectiv la fel de important ca și profitul. O asemenea politică trebuie să transforme obligativitatea legală a realizării securității și sănătății în muncă într-o acțiune voluntară, într-o asumare voită a responsabilității pentru condițiile de muncă ale salariaților. Criteriul de securitate a muncii trebuie să apară, cel puțin tot atât de important ca și criteriul economic, conjugat și nu subordonat acestuia.

Succesul unei activități depinde în mod decisiv de management în economia de piață. Managementul este factorul esențial care explica de ce o țară este bogată sau săracă și nu resursele, conjunctura, factorii externi.

Construirea și implementarea unui sistem performant al managementului securității și sănătății în muncă necesită obligatoriu cunoștințe fundamentale în două domenii: știința managementului și protecția muncii. Primele îi înzestreză pe specialistul care are sarcina conceperea sistemului cu instrumentele necesare unei conduceri moderne, științifice. Al doilea grup de cunoștințe îi oferă informațiile necesare pentru a plasa unitatea pe cea mai înaltă treaptă a evoluției protecției muncii folosindu-se instrumentele respective.

La momentul actual, noile tendințe la nivel național și european în domeniul sănătății și securității muncii sunt reprezentate de elaborarea de sisteme integrate de management, care includ managementul sănătății și securității în muncă alături de managementul calității și al mediului.

Ce reprezintă accidentele de muncă?

Potrivit legislației naționale prin **accident de muncă** se subînțelege evenimentul care a produs vătămarea violentă a organismului salariatului (leziune, stres psihologic, electrocutare, arsură, degerare, asfixiere, intoxicație acută, leziuni corporale provocate de insecte și animale, de

calamități naturale etc.), ca urmare a acțiunii unor factori de risc (însușire, stare, proces, fenomen, comportament) propriu unui element al sistemului de muncă (executant, sarcini de muncă, mijloace de producție, mediu de muncă), provocând pierderea temporară sau permanentă a capacității de muncă ori decesul salariatului.

Evident, accidentele de muncă afectează mediul de afaceri și societatea în întregime, manifestate prin afectarea sănătății sau pierderea de viați omenești și cauzarea de suferințe salariaților și membrilor familiilor lor. Mai puține accidente de muncă implică mai puține costuri pentru concedii medicale și perturbări ale activității obișnuite a unităților, evitarea cheltuielilor pentru recrutarea și formarea noului personal. Pentru a preveni accidentele la locul de muncă, angajatorii ar trebui să stabilească un sistem de management al siguranței care să includă proceduri de evaluare a riscurilor.

Comunicarea accidentelor

Conform art.222 din Codul muncii, una din direcțiile principale ale politicii de stat în domeniul securității și sănătății în muncă este cercetarea și evidența accidentelor de muncă și a bolilor profesionale.

Potrivit art.13 lit. p) din Legea securității și sănătății în muncă nr.186-XVI din 10 iulie 2008, angajatorul este obligat să asigure comunicarea, cercetarea, evidența și raportarea corectă și în termenele stabilite a accidentelor de muncă și a bolilor profesionale produse în unitate, elaborarea și realizarea măsurilor de prevenire a acestora.

Potrivit art.5 al Legii securității și sănătății în muncă, politica statului în domeniul securității și sănătății în muncă include următoarele sfere de acțiune, în măsura în care ele afectează securitatea și sănătatea lucrătorilor, mediul de lucru:

a) conceperea, încercarea, alegerea, înlocuirea, instalarea, amenajarea, utilizarea și întreținerea componentelor materiale ale muncii (locurile de muncă, mediul de lucru, uneltele, mașinile și materialele, substanțele și agenții chimici, fizici și biologici, procedeele de lucru);

b) legăturile care există între componentele materiale ale muncii și persoanele care execută sau supervizează munca, precum și adaptarea mașinilor, materialelor, timpului de muncă, organizării muncii și procedeele de lucru la capacitățile fizice și mintale ale lucrătorilor;

c) instruirea, inclusiv instruirea periodică, calificarea și motivația lucrătorilor care participă, cu un titlu sau altul, la atingerea nivelurilor suficiente de securitate și sănătate în muncă;

d) comunicarea și cooperarea în domeniul securității și sănătății în muncă la toate nivelurile, de la nivelul grupului de lucru, nivelul unității și până la nivelul național.

Răspunderea juridică

Vinovați de producerea accidentelor de muncă pot fi atât angajatorii care nu au adoptat măsurile necesare pentru protecția securității și sănătății lucrătorilor săi cât și angajații care nu respectă măsurile/tehnice de securitate.

În caz de deces al lucrătorului în urma unui accident de muncă, unitatea care poartă vina repară prejudiciul material și, în plus, le plătește rudelor, din contul mijloacelor proprii, o indemnizație unică, luându-se ca bază salariul mediu anual al celui decedat, înmulțit la numărul anilor compleți pe care acesta nu i-a trăit pînă la vîrsta de 63 de ani, dar nu mai puțin de 10 salarii medii anuale.

În schimb dacă ambii subiecți a raportului de muncă se fac vinovați de producerea accidentului se aplică răspunderea mixtă și mărimea indemnizației unice se reduce în dependență de gradul de vinovăție a accidentatului.

Dreptul la protecția muncii este confirmat prin prevederile art. 43 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova - salariații au dreptul la protecția muncii. Măsurile de protecție privesc securitatea și igiena muncii, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim pe economie, repaosul săptămînal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții grele, precum și alte situații specifice. [6].

Conform art.16 alin.(1) și (2) din Constituția Republicii Moldova, respectarea și ocrotirea persoanei sunt îndatoriri primordiale ale statului. Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială.

Conform art.43 alin.(1) și (2) din Constituția Republicii Moldova, orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la protecția împotriva șomajului. Salariații au dreptul la protecția muncii. Măsurile de protecție privesc securitatea și igiena muncii, regimul de muncă al femeilor și al

tinerilor, instituirea unui salariu minim pe economie, repaosul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții grele, precum și alte situații specifice. Politica statului în domeniul securității și sănătății în muncă se elaborează și se reexaminează cu consultarea patronatelor și a sindicatelor, ținând cont de evoluția reglementărilor internaționale în acest domeniu și de progresul tehnic.

Astfel statul este preocupat de asigurarea securității și sănătății în muncă a salariaților în scopul evitării îmbolnăvirilor ca urmare a prestării muncii (boală profesională) sau ca urmare a producerii accidentelor de muncă.

Randamentul precum și productivitatea la locul de muncă este dependent de cel mai multe ori de siguranța și bunăstarea angajaților la locul de muncă. Astfel, în cadrul responsabilităților sale, angajatorul este obligat să ia măsurile necesare pentru protecția securității și sănătății lucrătorilor, inclusiv pentru prevenirea riscurilor profesionale, asigurarea informării și instruirii, precum și pentru asigurarea organizării și a mijloacelor necesare. (Legea nr.186/2008)

Instruirea salariaților este deosebit de importantă, deoarece astfel salariații au posibilitatea de a acumula cunoștințele necesare ce țin de securitatea și sănătatea la locul de muncă în scopul evitării bolilor profesionale sau accidentelor de muncă. Din cauza deficiențelor de securitate, potrivit statisticilor, anual se înregistrează un număr impunător de accidentați proveniți din accidente de muncă. Conform datelor oferite de Biroul Național de Statistică în anul 2021 au fost înregistrate 553 accidente de muncă, ce determină un indice de frecvență de 1,0256 (numărul de accidentați care revine la o mie de salariați).

Situația în ultimii ani este destul de alarmantă, deoarece anual crește numărul persoanelor accidentate la locul de muncă.

Tabelul 1. Victimele accidentelor de munca pe anii 2016-2021

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Total victime, persoane	371	448	503	493	419	553
..Femei, persoane	140	140	160	144	125	192
..Adolescenti, persoane	-	1	-	1	1	3

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
..Accidentati mortal, persoane	29	41	38	36	31	30
Rata accidentelor, victime la 1000 salariați	0,62	0,75	0,82	0,79	0,70	0,89
Rata accidentelor mortale, accidentati mortal la 1000 salariați	0,049	0,068	0,062	0,058	0,052	0,048
Zile-om incapacitate de munca, din care	12 997	15 199	16 123	15 877	11 673	16 765
Calculate pe o persoana accidentata, zile	35	34	32	32	28	30

Sursa: BNS

Este impunător și numărul celor decedați la locul de muncă, doar în anul 2021 au fost înregistrate 30 asemenea cazuri, ceea ce este de cinci ori mai mare față de datele UE.

Perioada de incapacitate temporară de muncă a persoanelor accidentate constituie 16765 zile-om, determinând un indice de durată medie al incapacității temporare de muncă cauzată de accidente de muncă de 30,52 (număr de zile-om de incapacitate temporară de muncă ce-i revin unui accidentat).

Rata accidentelor de muncă în anul 2021 a fost de 0,89%, fiind în creștere față de anul 2016 cu 27p.p. Rata accidentelor reprezintă raportul dintre numărul victimelor accidentelor de muncă și numărul total de salariați, exprimat în promile. Datele cuprind toate unitățile economice și sociale și instituțiile bugetare la care în anul de raportare au avut loc accidente de muncă.

Figura 1. Repartizarea persoanelor accidentate în muncă după împrejurări

Pierderile materiale, în urma accidentelor de muncă suportate de unitățile vizate în statistici, se estimează la 4324,6 mii lei, din care 50 la sută constituie plățile conform certificatelor de concediu medical, 2 la sută reprezintă plăți pentru repararea prejudiciului cauzat, 21 la sută sunt plățile indemnizațiilor unice în cazul reducerii capacității de muncă sau decesul angajatului și 27 la sută constituie valoarea mijloacelor de producție defectate.

Tabelul 2. Cheltuieli aferente accidentelor de munca pe anii 2016- 2021

Indicatori	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Cheltuieli aferente accidentelor de munca, total	11767,9	6951,8	5908,7	3501,1	4808,0	4324,6
-plăți conform certificatelor de concediu medical	1789,9	2591,8	3415,4	2797,3	1786,9	2160,1

Indicatori	2016	2017	2018	2019	2020	2021
-plați pentru compensația prejudiciilor	95,7	921,3	487,1	55,3	412,5	84,0
-plăți pentru indemnizațiile unice în cazul reducerii capacității de munca sau decesul angajatului	1440,2	2563,3	599,7	637,9	1574,5	922,6
-valoarea utilajelor și sculelor defectate, clădirilor și construcțiilor deteriorate și alte cheltuieli	8442,1	875,4	1406,5	10,6	1034,1	1157,9

Sursa: BNS

Fiecare accident înseamnă suferințe fizice și psihice, pierderi de viați, venituri ș.a. pentru cei implicați - victime, familie, prieteni, dar și o pierdere de timp de munca pentru firma în care are loc evenimentul și pentru societate. La nivel mondial, investigațiile efectuate de Biroul Internațional al Muncii indică un cost direct al accidentelor și bolilor profesionale de aproximativ 1% din produsul național brut, în timp ce pierderile totale datorate acestor evenimente totalizează în țările dezvoltate 2 - 4% din produsul național brut.

Prevenirea eficientă a accidentelor și a bolilor profesionale se poate realiza numai printr-o politică adecvată care să aibă în vedere îmbunătățirea continuă a performanței și integrarea managementului de securitate și sănătate în muncă în managementul strategic al firmei.

Acțiuni de control

Inspectoratul de Stat al Muncii cu subdiviziunile sale teritoriale, în anul 2021 a realizat 2505 controale privind respectarea legislației și a altor acte normative în domeniul muncii, din care 1640 în domeniul raporturilor de

muncă, 795 în domeniul securității și sănătății în muncă și 70 complexe (ambele domenii).

Au fost întreprinse controale la unități cu un număr de 122,9 mii salariați, din care 64,2 mii femei (inclusiv 12,2 mii din mediul rural) și 26 minori.

În sectorul public au fost efectuate 696 controale și în sectorul real – 1809 controale.

Recent în țară avem două fenomene majore, care, din păcate, s-au agravat în ultimii ani: munca la negru, cu un grad înalt de toleranță în societate, lucru care trebuie combătut, și, doi, degradarea indicatorilor de sănătate și securitate în muncă.

Ocuparea informală și salariile în plic rămân o realitate a mediului economic din Republica Moldova. Aceasta se manifestă prin faptul că aproape fiecare a 4-a persoană din populația ocupată activează informal, percepțiile în societate privind salariile în plic indică asupra a circa 30 la sută din fondul de remunerare a muncii, iar în rezultat veniturile ratate la bugetul public depășesc 7 la sută din PIB, ponderea cea mai mare le revine celor din agricultură, construcții și comerț. Acest fapt generează pierderi fiscale enorme, de circa 15 miliarde de lei anual, atât în bugetul de stat, cât și în bugetul asigurărilor sociale de stat.

Motivațiile pentru acest fenomen sunt atât de partea angajaților (dorința unui venit curent mai mare, neîncrederea cetățenilor în contractul social, percepția privind calitatea serviciilor publice), cât și de partea firmelor (persistența numerarului în tranzacții, percepția costurilor ridicate de conformitate, costuri reduse de neconformitate). Costurile reduse de neconformitate se datorează și faptului că Inspectoratul de Stat al Muncii nu posedă pârgă reală de a lupta cu munca informală. Instituția dată nu poate efectua controale inopinate și nu poate impune sancțiuni, aceasta fiind inclusiv în contradicție cu convențiile internaționale ale Organizației Mondiale a Muncii la care Republica Moldova este parte.

Astfel, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a demarat o amplă reformă a Inspectoratului de Stat al Muncii. Acesta nu doar va avea o structură nouă, salarii mai mari pentru inspectorii, dar și atribuții noi, devenind mai eficient în combaterea muncii nedeclarate sau subdeclarate. „Pentru a încuraja formalizarea economiei, ministerul își propune revenirea la controalele inopinate și modernizarea organizării muncii în cadrul inspectoratului, pe lângă oferirea de stimulente pentru mediul de afaceri”.

Reforma presupune transpunerea în legislația națională a aquis-ului european din domeniul muncii, urmând ca inspectorii de muncă să meargă cu controale mai ales acolo unde există indicatori că angajatorii ar putea utiliza munca la negru.

Concluzie

Activitatea Inspectoratului de Stat al Muncii pe parcursul anului 2021 a fost orientată spre realizarea obiectivelor în conformitate cu Programul de activitate, Planul de acțiuni și prevederile cadrului legal de specialitate. Astfel, pentru asigurarea aplicării actelor normative din domeniul raporturilor de muncă, securității și sănătății în muncă au fost întreprinse activități de inspecție în vederea prevenirii și combaterii ilegalităților din domeniul muncii și au fost desfășurate acțiuni de colaborare cu alte autorități cu atribuții de control de stat.

Statul, angajatorii și fiecare salariat este obligat să respecte condițiile ce țin de securitatea și sănătatea în muncă în scopul prevenirii accidentelor de muncă. Organizația Internațională a Muncii estimează că anual 2,34 mil. de oameni mor din cauza accidentelor de muncă și a bolilor profesionale.

În scopul protejării de către stat a salariaților cu retribuție din sectorul real al economiei, precum și în scopul sporirii cotei înregistrate a salariului anual, și diminuării fenomenului negativ al plății salariilor „în plic”, prevenirii și combaterii fenomenului „muncii nedecarate, în Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2020-2023 a fost prevăzută următoarea acțiune: stabilirea noului quantum minim garantat al salariului în sectorul real, care se reexaminează anual, în funcție de creșterea sumară anuală a indicelui prețurilor de consum și a ratei de creștere a productivității muncii la nivel național.

Bibliografie

- [1]. Codul muncii. Legea nr.154-XV, din 28.06.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 29.07.2003, nr.159-162.
- [2]. Codul administrativ al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr.116 din 19 iulie 2018
- [3]. Legea securității și sănătății în muncă nr. 186 din 10.07.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 143-144 din 05.08.2008.

- [4]. Regulamentul de organizare și funcționare a Inspectoratului de Stat al Muncii, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.788 din 07 octombrie 2013
- [5]. Legea asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale nr. 756 din 24.12.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 31-32 din 23.03.2000.
- [6]. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial, nr. 1 din 1994.

Rezumat

Prin prezentul articol ne propunem să aducem claritate asupra prevederilor legale privind accidentele de muncă, precum și pașii care trebuie urmați în cazul confruntării cu astfel de situații. Accidentele de muncă afectează mediul de afaceri și societatea în întregime, manifestate prin afectarea sănătății sau pierderea de vieți omenești și cauzarea de suferințe salariaților și membrilor familiilor lor. Mai puține accidente de muncă implică mai puține costuri pentru concediile medicale și perturbări ale activității obișnuite a unităților, evitarea cheltuielilor pentru recrutarea și formarea noului personal. Pentru a preveni accidentele la locul de muncă, angajatorii ar trebui să stabilească un sistem de management al siguranței care să includă proceduri de evaluare a riscurilor.

Cuvinte-cheie: *protecția muncii, accidente la locul de muncă, salariat, angajator.*

Clasificare JEL: *J28, J58, J81.*